

FUNKCJA TURYSTYCZNA JAKO CZYNNIK AKTYWIZUJĄCY MIASTA WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

IWONA KINIORSKA¹, SABINA PARTYKA²

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

¹ e-mail: iwona.kiniorska@ujk.edu.pl

² e-mail: sabinka0012@gmail.com

SŁOWA KLUCZOWE

funkcja turystyczna, miasta, województwo świętokrzyskie

STRESZCZENIE

Głównym celem opracowania było określenie stopnia rozwoju funkcji turystycznej jako czynnika aktywizującego rozwój miast w województwie świętokrzyskim. Do określenia zróżnicowania rozwoju funkcji turystycznej w postępowaniu badawczym zastosowano metody wskaźnikowe oraz miarę syntetyczną – wskaźnik Perkala. Konstrukcję wskaźnika syntetycznego funkcji turystycznej przeprowadzono na podstawie trzech elementów cząstkowych, do których należały: walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne oraz ruch turystyczny. Badania wskazały, że funkcja turystyczna miast ma charakter uzupełniający. Ośrodkami przyciągającymi turystów są miasta skupiające wiele walorów przyrodniczych i kulturowych, a także słynące z licznych imprez kulturalno-rozrywkowych (Busko-Zdrój, Chęciny, Kielce i Sandomierz).

Wprowadzenie

Turystyce przypisuje się coraz większą rolę w rozwoju gospodarczym miast i regionów. Współcześnie bardzo często traktowana jest jako szansa na utworzenie nowych miejsc pracy i złagodzenie niekorzystnych zjawisk o charakterze społeczno-gospodarczym.

Badacze różnych dyscyplin naukowych często traktują funkcję turystyczną jako jeden z ważniejszych czynników decydujących o przemianach funkcjonalnych ośrodków miejskich i wiejskich. W literaturze przedmiotu spotykamy wiele definicji funkcji turystycznej, rozgranicza się też jej geograficzne i ekonomiczne ujęcie. W ujęciu geograficznym Matczak (1989, s. 29) definiuje funkcję turystyczną jako całość działalności społeczno-ekonomicznej miasta skierowanej na obsługę turystów, z której wynika jej zdolność do zaspokajania określonych potrzeb turystycznych.

Wraz ze wzrostem wielkości miasta funkcja turystyczna poszerza swój zakres materialny (liczony np. liczbą obiektów) oraz podlega integracji z innymi funkcjami: kulturową, rekreacyjną, rozrywkową. W aspekcie relatywnym jednak, a więc w odniesieniu do całej struktury gospodarki

miejskiej, jej znaczenie maleje. W małych miastach jest funkcją podstawową lub uzupełniającą, w średnich dodatkową lub marginalną, a w dużych, będących skomplikowanymi systemami społeczno-gospodarczymi, jej znaczenie jest marginalne lub uzupełniające (Derek, Kowalczyk, Świaniewicz, 2005, s. 9–10).

W skład pojęcia „turystyka na obszarach miejskich” wchodzi wszystkie formy turystyki, która ma miejsce na terenach miejskich, jest związana z walorami i zagospodarowaniem turystycznym występującymi na obszarach miejskich i której celem jest odwiedzanie i poznawanie miasta jako dziedzictwa kulturowego i uznawanego za niepodzielny element przestrzeni turystycznej (Kowalczyk, 2005, s. 155).

Badania związków funkcji turystycznej z rozwojem społeczno-gospodarczym podejmowano zwłaszcza od lat 70. XX w. Od tego czasu w literaturze przedmiotu zaproponowano wiele koncepcji i ujęć badawczych odnoszących się do tego problemu. W Polsce badania wpływu turystyki na wybrane aspekty poziomu społeczno-gospodarczego były prowadzone m.in. przez Jackowskiego (1981). Problematykę badań funkcji turystycznej miast podejmował w licznych opracowaniach Matczak (1989, 1992). Z nowszych opracowań na uwagę zasługuje praca Faracika (2006), który opracował typologię przestrzenną gmin strefy podmiejskiej Krakowa ze względu na strukturę funkcji turystycznej. Chudy-Hyski (2006) badała problem zależności pomiędzy stopniem rozwoju funkcji turystycznej województw a obszarami prawnie chronionymi, efektywnie funkcjonującymi w granicach administracyjnych. Problematyka analizy poziomu rozwoju funkcji turystycznej w różnych jednostkach przestrzennych była kontynuowana m.in. przez Derek (2007), Szromka (2012), Durydiwkę (2012, 2015), Pytla (2010), Piotrowskiego (2015), Więclaw-Michniewską (2011) oraz Zuzańską-Żyśko (2005).

Celem prezentowanego opracowania jest próba oceny rozwoju funkcji turystycznej w miastach województwa świętokrzyskiego jako czynnika aktywizującego rozwój społeczno-gospodarczy. Badaniem objęto 20 miast województwa świętokrzyskiego, a ich wybór związany był z dostępnością danych statystycznych. Zakres czasowy badań objął lata 2009–2014.

Metody badawcze i mierniki zastosowane w pracy

W postępowaniu badawczym zastosowano metody wskaźnikowe, w tym wskaźnik nasycenia bazą turystyczną (wyrażający liczbę miejsc noclegowych przypadającą na 1 km² powierzchni całkowitej), mający charakter podażowy, a także wskaźnik Deferta, nazywany wskaźnikiem funkcji turystycznej (wyrażający liczbę turystów korzystających z noclegów odniesioną do powierzchni całkowitej 1 km²), oraz wskaźnik Schneidera, nazywany wskaźnikiem intensywności ruchu turystycznego (wyrażający liczbę turystów korzystających z noclegów przypadającą na 1000 mieszkańców) – oba o charakterze popytowym. Powyższe wskaźniki są powszechnie stosowane w badaniach podejmujących problematykę funkcji turystycznych. W swych pracach stosowali je m.in.: Warszńska (1985), Chudy-Hyski (2006), Żek (2008), Pytel (2010), Majewska (2011), Szromek (2012), Piotrowski (2015).

Jako miarę syntetyczną do określenia zróżnicowania rozwoju funkcji turystycznej miast wykorzystano wskaźnik J. Perkała (Runge, 2006, s. 214). W konstrukcji wskaźnika syntetycznego funkcji turystycznej uwzględniono wszystkie mierniki cząstkowe zapisane w tabeli 1. Założenia wskaźnika syntetycznego polegają na tym, iż w swojej konstrukcji odwołuje się on do rzeczywistych wielkości cech. Z uwagi na to, że cechy podawane są w różnych jednostkach, przeprowadza się ich standaryzację. Następnym etapem jest obliczenie średniej arytmetycznej z wielkości znormalizowanych, które po uporządkowaniu, najczęściej malejącym, interpretowane są w kategoriach wskaźnika syntetycznego (Parysek, Wojtasiewicz, 1979, s. 26). Przedziały klasowe miernika syntetycznego wyznaczono metodą naturalnych podziałów (Jenks). Metoda ta opiera się na tzw. naturalnych granicach podziału (*natural break of Jenks*). Polega ona na wyznaczeniu klas poprzez porównanie różnic sum kwadratów. Wartości o podobnych różnicach rozdzielone są danymi skrajnymi przydzielonymi do grupy poprzedzającej lub następującej. Liczba klas wyznaczona jest zgodnie ze wzorem $k = \ln(n)$, gdzie: k – optymalna liczba klas w metodzie Jenksa, n – liczba obiektów.

Materiał graficzny opracowano przy wykorzystaniu programu ArcGIS wersja 10.3.

Tabela 1. Mierniki rozwoju funkcji turystycznej zastosowane w pracy

Wyszczególnienie	
1	Liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków w mieście w przeliczeniu na jej powierzchnię – wskaźnik potencjału.
2	Liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców – wskaźnik o charakterze podażowym.
3	Odsetek osób pracujących w sekcji I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) – wskaźnik o charakterze podażowym.
4	Liczba osób korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców – wskaźnik o charakterze popytowym.
5	Liczba udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców – wskaźnik o charakterze popytowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl, www.zabkielce.prot.pl.

W niniejszej pracy wykorzystano dane liczbowe dostępne w Banku Danych Lokalnych GUS dla miast w latach: 2009 i 2014.

Zróżnicowanie funkcji turystycznej w miastach województwa świętokrzyskiego

Turystyka i wypoczynek mogą mieć dla gospodarki miejskiej znaczenie podstawowe, uzupełniające lub marginalne. W analizowanych latach 2009 i 2014 zaludnienie miast w analizowanym województwie świętokrzyskim zmniejszyło się z 573,7 tys. do 545,8 tys., czyli o 4,8%. Struktura osadnicza cechowała się dominacją miast liczących mniej niż 5 tys. mieszkańców (tab. 2).

Tabela 2. Struktura miast w województwie świętokrzyskim w latach 2009 i 2014

Klasy wielkościowe [tys.]	2009				2014			
	miasta		ludność		miasta		ludność	
	liczba	udział [%]	liczba [tys.]	udział [%]	liczba	udział [%]	liczba [tys.]	udział [%]
< 5	14	45,2	39 536	6,8	14	45,2	39 750	7,3
5–10	6	19,5	41 933	7,3	6	19,4	41 929	7,7
10–50	8	25,7	163 092	28,5	8	25,8	142 899	26,2
50–150 tys.	2	6,4	124 330	21,7	2	6,5	122 407	22,4
> 150	1	3,2	204 835	35,7	1	3,1	198 857	36,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Spośród 31 miast województwa świętokrzyskiego wzrost zaludnienia odnotowano w 13 miastach (Bodzentyn, Chęciny, Kazimierza Wielka, Kunów, Małogoszcz, Osiek, Ożarów, Połaniec, Skalmierz, Staszów, Stąporków, Wąchock, Zawichost). Ukształtowana struktura wielkościowa miast badanego obszaru jest skutkiem uwarunkowań historycznych i kontrastów przyrodniczych między Górami Świętokrzyskimi a Nieką Nidziańską. W historycznym rozwoju osadnictwa miejskiego wyodrębniły się zatem dwa zasadnicze obszary: południowy i wschodni oraz północny – kształtowane pod wpływem odmiennych czynników (Runge, 2011, s. 100). Wczesny rozwój miast w południowej części badanego obszaru spowodowany był dobrymi warunkami glebowymi. Powstawały wówczas osady o charakterze rolniczo-handlowo-usługowym. Miasta położone w naturalnych obniżeniach Nieką Nidziańskiej rozciągały się wzdłuż średniowiecznego szlaku biegnącego od Kurzelowa przez Włoszczowę, Jędrzejów, Busko, Pińczów (po Stopnicę i Pacanów). Jeszcze dalej na południe, wzdłuż rzeki Nidzicy, ulokowały się małe miasteczka średniowieczne: Działoszyce i Skalmierz oraz XX-wieczna Kazimierza Wielka (Runge, s. 100). Sieć miejską wschodniej części województwa tworzą miasta położone wzdłuż szlaku komunikacyjnego łączącego Staszów z Opatowem i dalej przez Ćmielów do Ożarowa. Miasta pasa nadwiślańskiego łączyły ważny szlak komunikacyjny od Wiślicy przez Połaniec, Osiek, Koprzywnicę, Sandomierz, Opatów po Zawichost (Pazdur, Zieliński, 1965, s. 492). Obecnie najstarsze osie osadnicze, które powstawały wzdłuż historycznych szlaków handlowych, tworzą przede wszystkim miasta małe, nieprzekraczające 20 tys. mieszkańców. Wyjątek stanowi jedynie Sandomierz, który w 2014 r. liczył 24 326 mieszkańców. Z kolei w północnej części województwa rozwinęły się ośrodki rzemieślnicze, a następnie przemysłowe, oparte na surowcach mineralnych. W pasie północnym bardzo intensywny rozwój miast rozpoczął się w XIX w. Powstały wówczas ważne ośrodki Staropolskiego Okręgu Przemysłowego od Ostrowca Świętokrzyskiego po Skarżysko Kamienną oraz dalej na zachód przez Stąporków po Końskie. Duży wpływ na rozwój miast w tej części województwa miała linia kolejowa łącząca Koluszki z Ostrowcem. Proces ten sprzyjał powstawaniu miast przekraczających nawet 50 tys. mieszkańców. Z utworzeniem linii kolejowej łączącej Dąbrowę Górniczą z Dęblinem związany był również rozwój stolicy województwa – Kielc.

Kształtowanie się struktury przestrzennej sieci miejskiej następowało pod wpływem różnych czynników zmieniających się w czasie, co zadecydowało o zróżnicowanej atrakcyjności poszczególnych miast.

Wiele miast położonych na obszarze województwa świętokrzyskiego nie rozwinęło dostatecznie funkcji turystycznej mimo walorów przyrodniczych i kulturowych. Obszarem wymagającym wzmocnienia funkcji turystycznej są miasta położone na uprzemysłowionych terenach dawnej Rzeczypospolitej Polskiej. W województwie świętokrzyskim zasoby dóbr dziedzictwa przemysłowego obejmują 290 obiektów, w rejestrze zabytków znajdują się 82 obiekty (Nowak, 2007, s. 67). Zabytki techniki i architektury przemysłowej coraz częściej znajdują się w sferze zainteresowań turystów. Już nie tylko specjaliści zwiedzający historyczne obiekty, lecz również turyści chcą poznać szeroko rozumiane dziedzictwo kulturowe (z dziedzictwem techniki, architektury i kultury przemysłowej) (Szajnowska-Wysocka, 2008, s. 135).

Punktem wyjścia do określenia tendencji w rozwoju funkcji turystycznej miast województwa świętokrzyskiego były obliczone wartości wskaźników rozwoju turystyki. W 2009 r. najwyższy poziom nasycenia bazą turystyczną (tab. 3) zanotowano w czterech miastach: Busku-Zdroju (103,3), Kielcach (20,4), Sandomierzu (17,4) i Chęcinach (15,6) (tab. 3).

Tabela 3. Zestawienie wskaźników charakteryzujących zjawiska turystyczne w miastach województwa świętokrzyskiego w 2009 r.

Nazwa	2009		
	wskaźnik nasycenia bazą turystyczną	wskaźnik Deferta	wskaźnik Scheidera
Busko-Zdrój	103,3	2452,8	1746,6
Kielce	20,4	999,2	536,6
Sandomierz	17,4	1075,7	1267,0
Chęciny	15,6	1195,9	3925,7
Końskie	11,2	327,4	293,1
Pińczów	11,1	238,5	291,8
Starachowice	10,8	595,8	367,5
Opatów	7,9	144,1	193,6
Ostrowiec Świętokrzyski	7,1	208,6	132,4
Włoszczowa	7,1	55,0	154,1
Bodzentyn	6,3	179,3	638,5
Połaniec	6,2	398,8	820,2
Staszów	5,9	139,5	247,7
Suchedniów	2,2	80,8	557,7
Ozarów	2,0	163,4	279,3
Ćmielów	2,0	13,6	59,9
Skarżysko-Kamienna	1,4	95,2	127,2
Jędrzejów	0,0	0,0	0,0
Małogoszcz	0,0	0,0	0,0
Kazimierza Wielka	0,0	0,0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wielkości wskaźnika funkcji turystycznej – Deferta (wyrażającego liczbę turystów korzystających z noclegów na 1 km² powierzchni miasta) obliczone dla 2009 r. były zróżnicowane. Największe obliczono dla Buska-Zdroju (2452,8), Chęcina (1195,9), Sandomierza (1075,7) i Kielca (999,2). Przyjęły rozpiętość od 13,6 (Ćmielów) do 2452,8 (Busko-Zdrój). Często w literaturze

przedmiotu (np. w skali według M. Boyer) wielkość wskaźnika 40–100 charakteryzuje gminę z dominującą funkcją turystyczną. W województwie świętokrzyskim wielkość ta została przekroczona w 16 miastach.

Z kolei wielkości wskaźnika intensywności ruchu turystycznego Schneidera mieściły się w przedziale od 3925,7 (Chęciny) do 59,9 (Ćmielów). Największe wartości zanotowano w Chęcinach (3925,7), Busku-Zdroju (1746,6), Sandomierzu (1267,0) i Połańcu (820,2).

Duża rozpiętość wartości wszystkich trzech obliczonych wskaźników określa zróżnicowanie rozwoju funkcji turystycznej na obszarach miejskich badanego regionu w 2009 r. Najbardziej wyróżniającymi się miastami są: Busko-Zdrój, Sandomierz, Chęciny i stolica województwa Kielce.

W 2014 r. w grupie miast o największym wskaźniku nasycenia bazą turystyczną znalazły się cztery ośrodki: Busko-Zdrój (151,7), Sandomierz (23,6), Kielce (22,2) i Opatów (16,3). Zbliżone tendencje zanotowano w rozkładzie wartości wskaźników Deferta i Schneidera, w porównaniu z 2009 r.

Tabela 4. Zestawienie wskaźników charakteryzujących zjawiska turystyczne w miastach województwa świętokrzyskiego w 2014 r.

Nazwa	2014		
	wskaźnik nasycenia bazą turystyczną	wskaźnik Deferta	wskaźnik Schneidera
Busko-Zdrój	151,7	4619,3	3317,3
Sandomierz	23,6	1340,7	1598,2
Kielce	22,2	1111,5	614,9
Opatów	16,3	455,8	616,2
Chęciny	13,7	407,6	1287,4
Ostrowiec Świętokrzyski	11,3	321,6	206,2
Starachowice	10,8	524,6	331,2
Suchedniów	9,4	259,3	1795,3
Bodzentyn	8,8	160,5	569,4
Włoszczowa	8,5	181,7	523,3
Staszów	7,4	163,8	289,1
Połaniec	6,2	413,9	850,0
Końskie	4,2	304,6	273,3
Małogoszcz	3,8	15,6	40,3
Pińczów	3,4	262,0	328,1
Skarżysko-Kamienna	2,7	122,7	166,3
Jędrzejów	2,0	8,2	5,7
Ćmielów	2,0	5,7	25,7
Kazimierza Wielka	0,0	29,4	25,7
Ozarów	0,0	0,0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Liczba turystów korzystających z noclegów na 1 km² była najwyższa w Busku-Zdroju (4619,3), najniższa w Ćmielowie (5,7). Największe wielkości wskaźnika Deferta zarejestrowano w Busku-Zdroju (4619,3), Sandomierzu (1340,7), Kielcach (1111,5) oraz Starachowicach (524,5).

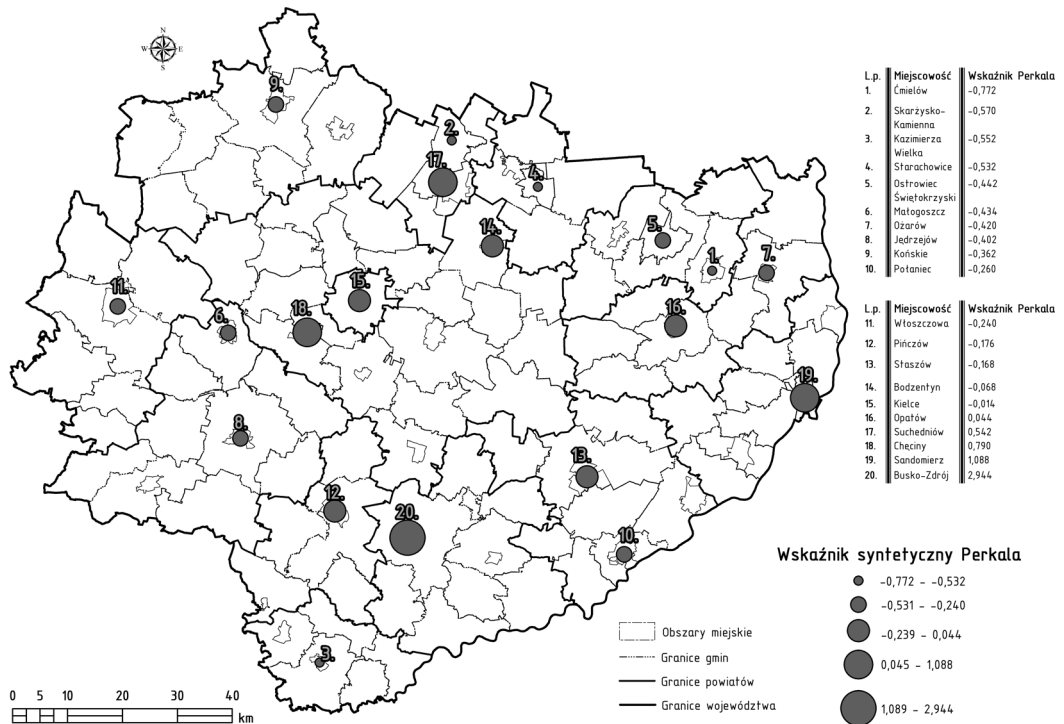
Największą intensywność ruchu turystycznego mierzoną wskaźnikiem Schneidera odnotowano w Busku-Zdroju (3317,3), najmniejszą w Jędrzejowie (5,7). Grupę miast o najwyższych wielkościach mierzonego wskaźnika utworzyły cztery ośrodki: Busko-Zdrój (3317,3), Suchedniów (1795,3), Sandomierz (1598,2) i Chęciny (1287,4). Do miast wyróżniających się, takich jak Busko-Zdrój, Sandomierz, Chęciny, dołączyły dwa ośrodki: Starachowice i Suchedniów. Wzrost pozycji Suchedniowa podyktowany jest poprawą bazy noclegowej i trzykrotnym wzrostem liczby turystów korzystających z noclegów (tab. 3). Wysoka pozycja Buska-Zdroju w rozkładzie wszystkich mierzonych wskaźników wynika z funkcji uzdrowskiej miasta. Bardzo szeroka oferta lecznicza, dobra infrastruktura rekreacyjna i 170-letnia tradycja lecznictwa uzdrowskiego plasują Busko-Zdrój na czele polskich uzdrowisk. Każdego roku miasto jest odwiedzane przez ok. 40 tys. kuracjuszy z kraju i z zagranicy (Pałka, Łebek, 2010, s. 25). Wzrost znaczenia Starachowic i Suchedniowa oraz nadal utrzymująca się wysoka lokata stolicy województwa wiążą się z rozwojem turystyki biznesowej (podróże służbowe). Sprzyjają temu procesowi m.in. imprezy targowe odbywające się w Centrum Targowym w Kielcach i rosnące zapotrzebowanie na obiekty spełniające wysokie standardy do organizacji turystyki konferencyjnej. Wyróżniającymi miastami są także Chęciny i Sandomierz. Miasta, w których ogromne znaczenie odgrywa turystyka kulturowa. Liczne, bardzo popularne w województwie świętokrzyskim obiekty zabytkowe i dobrze rozwinięta baza noclegowa są czynnikami sprzyjającymi napływowi turystów. W Sandomierzu zachowało się ponad 120 zabytków architektury z różnych epok. Do najwyższej klasy zaliczane są: średniowieczny układ urbanistyczny miasta z renesansowym ratuszem w centrum rynku oraz jeden z najstarszych obiektów ceglanych w kraju – kościół św. Jakuba. Z kolei Chęciny słyną z ruin gotyckiego Zamku Królewskiego, wybudowanego ok. 1300 r. na Górze Zamkowej. Po rewitalizacji przeprowadzonej w latach 2012–2015 Zamek Królewski oferuje ciekawą propozycję zwiedzania, łączącą zabawę, edukację i rozrywkę.

Pomimo poprawy sytuacji noclegowej w wielu miastach województwa nadal widać duże niedoinwestowanie, charakterystyczne szczególnie dla ośrodków położonych w północnej części badanego obszaru, jak: Ćmielów, Końskie i Stąporków. Na terenie tych miast zlokalizowany był Staropolski Okręg Przemysłowy – kolebka polskiego przemysłu. Jak zauważa Molenda (2015, s. 186), w północnej części województwa świętokrzyskiego występują liczne zabytkowe kompleksy fabryczne, ruiny wielkich pieców, muzea techniki czy urządzenia hydrotechniczne. Niestety wiele z nich niszczeje i nie wszystkie są udostępnione turystom. Ciekawą propozycją jest koncepcja Szlaku Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, który miałby objąć takie miasta, jak: Starachowice (zakład wielkopiecowy), Ostrowiec Świętokrzyski (huta żelaza), Ćmielów (fabryka porcelany). Przedsięwzięcie to może w dużym stopniu wzmocnić rozwój funkcji turystycznej w kilku miastach regionu.

Określenie poziomu rozwoju funkcji turystycznej miast jako formy działalności społeczno-ekonomicznej opiera się najczęściej na walorach, zagospodarowaniu i ruchu turystycznym. Syntetyczny wskaźnik funkcji turystycznej wyznaczono na podstawie mierników cząstkowych zestawionych w tabeli 1. Poddano je procedurze obliczeniowej według metody wskaźnika syntetycznego Perkala. Obserwując wartość syntetycznego wskaźnika funkcji turystycznej, można

stwierdzić, że w miastach województwa świętokrzyskiego (rys. 1) występuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne funkcji turystycznej. W 2014 r. wskaźnik rozwoju funkcji turystycznej miast województwa świętokrzyskiego wahał się od $-0,772$ (Ćmielów) do $2,944$ (Busko-Zdrój). Przyjmując za kryterium wartości powyższego wskaźnika syntetycznego, wyznaczono pięć przedziałów o zróżnicowanych wielkościach:

1. Miasta o bardzo niskim rozwoju funkcji turystycznej, w których wskaźnik syntetyczny przyjął wartości mniejsze niż $-0,532$. W grupie tej znalazły się cztery miasta: Ćmielów, Kazimierza Wielka, Skarżysko-Kamienna i Starachowice. Jednostki te odznaczały się najniższymi wartościami wszystkich badanych mierników cząstkowych. W Ćmielowie funkcjonował jeden podmiot gospodarczy zarejestrowany w sekcji I, w Starachowicach dwa, w Skarżysku-Kamiennej i Kazimierzy Wielkiej trzy. W 2014 r. w Ćmielowie i Kazimierzy Wielkiej jedynie 26 turystów skorzystało z bazy noclegowej (biorąc pod uwagę dane z BDL).
2. Miasta o niskim poziomie funkcji turystycznej, w której wskaźnik syntetyczny przyjął wartości w przedziale od $-0,531$ do $-0,240$. Była to najliczniejsza grupa skupiająca 7 miast. W grupie tej znalazły się Jędrzejów, Końskie, Małogoszcz, Ostrowiec Świętokrzyski, Ożarów, Połaniec, Włoszczowa. Były to miejscowości, które cechowały się niską liczbą udzielonych noclegów. W wielkościach bezwzględnych udzielono ich od 100 do 300. Stosując miarę względną, wyrażoną liczbą udzielonych noclegów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, w prawie wszystkich miejscowościach odnotowano wartości ujemne. Wyjątek stanowił Połaniec, w którym udzielono 2493 noclegi, a wielkość miernika wyniosła $0,02$ udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców.
3. Miasta o średnim poziomie rozwoju funkcji turystycznej, gdzie wskaźnik syntetyczny mieścił się w przedziale od $-0,239$ do $0,044$. W grupie tej znalazło się pięć miast: Bodzentyn, Kielce, Opatów, Pińczów, Staszów. O wielkości wskaźnika zadecydowały następujące składowe: liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców (jednak rozkład wielkości tej cechy charakteryzował się dużym zróżnicowaniem, od $-0,64$ w Pińczowie do $0,50$ w Staszowie) oraz niskie wartości wskaźnika określającego liczbę podmiotów na 1000 mieszkańców (od $-0,29$ w Pińczowie i Staszowie do $-0,17$ w Bodzentynie).
4. Miasta o wysokim poziomie rozwoju funkcji turystycznej (wskaźnik syntetyczny mieścił się w przedziale $0,045$ – $1,088$). W grupie tej znalazły się trzy badane jednostki: Chęciny, Sandomierz i Suchedniów. Miasta te cechowały się dużą liczbą udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców (od $1,63$ do $0,25$), dużą liczbą osób korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców (od $1,42$ do $0,81$) oraz dużą liczbą obiektów wpisanych do rejestru zabytków w gminie w przeliczeniu na powierzchnię w przypadku Chęcin ($2,75$ – była to najwyższa wartość wśród badanych miast) oraz Sandomierza ($1,90$).
5. Miasta o bardzo wysokim rozwoju funkcji turystycznej, w których wskaźnik syntetyczny przyjął rozpiętość od $1,089$ do $2,944$. W grupie tej było tylko jedno miasto – Busko-Zdrój. Decydujące znaczenie w tej grupie miała cecha wskazująca na liczbę udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców i wyniosła ona $4,19$ (największa wartość odnotowana wśród badanych miast).

Rysunek 1. Syntetyczny wskaźnik rozwoju funkcji turystycznej w miastach województwa świętokrzyskiego w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl).

Największe znaczenie w rozwoju funkcji turystycznej miało tylko kilka miast. Były to ośrodki słynące z licznych walorów kulturowych (Chęciny, Kielce, Sandomierz) i o bardzo dobrze rozwiniętej funkcji uzdrowiskowej (Busko-Zdrój) oraz odpowiednio zagospodarowane pod względem bazy noclegowej. W pozostałych miastach funkcja turystyczna miała marginalne znaczenie. Wśród miast małych, w których funkcja turystyczna może mieć znaczenie podstawowe lub uzupełniające, można wskazać jedynie trzy ośrodki: Chęciny, Busko-Zdrój oraz Suchedniów. W pozostałych odgrywała znaczenie marginalne. Niekorzystnie przedstawiała się również sytuacja w przypadku tzw. ośrodków subregionalnych położonych w zachodniej części województwa (Jędrzejów, Małogoszcz, Włoszczowa). Są to ośrodki, w których funkcja turystyczna nie ma znaczenia, ukierunkowane są przede wszystkim na rozwój funkcji przemysłowej lub na inne rodzaje działalności gospodarczej niezwiązanej z turystyką.

Podsumowanie

Współczesne kierunki rozwoju turystyki, rosnąca konkurencja na rynku turystycznym oraz ciągle zmieniające się preferencje i upodobania turystów powodują, że coraz większego znaczenia

nabiera jakość usług i stan zagospodarowania turystycznego. Przedstawione wyniki badań prezentują pewne tendencje w zakresie zróżnicowania poziomu rozwoju funkcji turystycznej miast województwa świętokrzyskiego. Istnieje wiele uwarunkowań determinujących rozwój funkcji turystycznej na terenach miejskich. Należy do nich m.in. stan zagospodarowania turystycznego.

Rezultaty przeprowadzonych badań wskazały na znaczenie funkcji turystycznej w rozwoju społeczno-gospodarczym tylko w kilku miastach. Podstawowe lub uzupełniające znaczenie funkcji turystycznej można wskazać w czterech miastach (Busko-Zdrój, Chęciny, Kielce, Sandomierz). Pozostałe ośrodki cechują się marginalnym stopniem rozwoju turystyki. Wy tłumaczyć można to tym, iż ośrodki kierują swoją uwagę na rozwój innych form działalności gospodarczej. Niewielkie znaczenie mają również miasta położone w północnej części województwa świętokrzyskiego (Skarżysko-Kamienna, Starachowice, Końskie).

Literatura

- Chudy-Hyski, D. (2006). Ocena wybranych uwarunkowań rozwoju funkcji turystycznej obszaru. *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*, 2 (1), 129–141.
- Derek, M. (2007). Gmina turystyczna – ujęcie metodologiczno-metodyczne. W: W. Kurek, R. Pawlusiński (red.), *Studia nad turystyką. Prace ekonomiczne i społeczne* (s. 27–32). Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Derek, M., Kowalczyk, A., Swianiewicz, P. (2005). Wpływ turystyki na sytuację finansową i rozwój miast w Polsce (na przykładzie miast średniej wielkości). *Prace i Studia Geograficzne*, 35, 199–217.
- Durydiwka, M. (2012). *Czynniki rozwoju i zróżnicowanie funkcji turystycznej na obszarach wiejskich w Polsce*. Warszawa: Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Durydiwka, M. (2015). Funkcja turystyczna obszarów wiejskich w województwie pomorskim: zróżnicowanie i zmiany. *Turyzm*, 25 (1), 39–45.
- Faracik, R. (2006). *Turystyka w strefie podmiejskiej Krakowa*. Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Jackowski, A. (1981). *Typologia funkcjonalna miejscowości turystycznych (na przykładzie województwa nowosądeckiego)*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Kowalczyk, A. (2005). Nowe formy turystyki miejskiej. *Prace i Studia Geograficzne*, 35, 155–197.
- Majewska, J. (2011). Pomiar i ocena stadium rozwoju turystycznego miast w ostatnim dziesięcioleciu – Poznań na tle największych miast w Polsce. W: G. Gołębski (red.), *Sposoby mierzenia i uwarunkowania rozwoju funkcji turystycznej miasta – przykład Poznania* (s. 36–65). Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Matczak, A. (1989). Problemy badania funkcji turystycznej miast Polski. *Turyzm*, 5, 27–39.
- Matczak, A. (1992). *Model badań ruchu turystycznego. Studium metodologiczne*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Molenda, M. (2015). *Regionalny przemysłowy produkt turystyczny*. Warszawa: PWE.
- Nowak, E. (2007). Dziedzictwo przemysłowe kielecczyny. W: E. Nowak (red.), *Tradycje i współczesność działalności przemysłowej na terenie Staropolskiego Okręgu Przemysłowego* (s. 63–72). Kielce: Instytut Geografii Akademii Świętokrzyskiej im. J. Kochanowskiego.
- Pałka, E., Lebek, G. (2010). Turystyka uzdrowiskowa szansą rozwoju obszarów wiejskich. W: I. Kiniorska, E. Pałka (red.), *Turystyka szansą rozwoju obszarów wiejskich* (s. 17–33). Kielce: Instytut Geografii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach.
- Parysek, J., Wojtasiewicz, L. (1979). *Metody analizy regionalnej i metody planowania regionalnego*. Warszawa: PWN.
- Pazdur, J., Zieliński, J. (1965). *Województwo kieleckie*. W: M. Siuchniński (red.), *Miasta polskie w tysiącleciu*, t. 1. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Piotrowski, P. (2015). Zmiany poziomu rozwoju funkcji turystycznej w rejonach turystycznych województwa śląskiego. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 215, 57–73.
- Pytel, S. (2010). Rola turystyki kulturowej w rozwoju gmin województwa śląskiego. *Krajobraz a Turystyka. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego*, 14, 273–282.
- Runge, A. (2011). Czynniki rozwoju miejskiej sieci osadniczej w województwie świętokrzyskim. W: E. Majcher-Ociesa, E. Słabińska, *Potencjał społeczno-ekonomiczny Kielecczyzny w XX i na początku XXI wieku* (s. 100–121). Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach.
- Runge, J. (2006). *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej – elementy metodologii, wybrane narzędzia badań*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Szajnawska-Wysocka, A. (2008). Postindustrialne dziedzictwo kultury materialnej (na przykładzie Górnego Śląska). W: M. Kulesza (red.), *Czas i przestrzeń w naukach geograficznych. Wybrane problemy geografii historycznej* (s. 131–140). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Szromek, A.R. (2012). Przegląd wskaźników funkcji turystycznej i ich zastosowanie w ocenie rozwoju turystycznego obszaru na przykładzie gmin województwa śląskiego. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie*, 61, 295–309.
- Warszyńska, J. (1985). Funkcja turystyczna Karpat Polskich. *Folia Geographica. Series Geographica-Oeconomica*, 18, 79–104.
- Więclaw-Michniewska, J. (2011). Wybrane warunki rozwoju funkcji turystycznej miast Karpat Polskich. *Prace Geograficzne Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytet Jagielloński*, 125, 176–196.
- Zmysłony, P. (2014). Turystyka w procesie internacjonalizacji miast. *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 2 (3), 7–27.
- Zuzańska-Żyśko, E. (2005). Funkcja turystyczna małych miast województwa śląskiego. W: E. Rydz (red.), *Kształtowanie funkcji turystycznych miejscowości uzdrowiskowych* (s. 77–87). Słupsk: Pomorska Akademia Ekonomiczna.
- Żek, M. (2008). Funkcja turystyczna obszaru nadbużańskiego. *Turystyka i Hotelarstwo*, 14, 67–80.

TOURIST FUNCTION AS AN ACTIVATOR FOR TOWNS AND CITIES OF THE ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODESHIP

KEYWORDS

tourist function, town, świętokrzyskie voivodeship

ABSTRACT

The main goal of the study was to assess the development level of the tourist function as an activator for development of urban areas in the świętokrzyskie voivodeship. It was achieved using indicative methods and a synthetic measure, Percal's index for differentiation of tourist function development. The synthetic index was based on three elements: tourist attractions, tourist development as well as tourist activity. The results proved that the tourist function of urban areas is of supplementary nature. The centres which attract tourists are towns and cities with numerous environmental and cultural attractions and famous for significant number of cultural and popular events (Busko-Zdrój, Chęciny, Kielce and Sandomierz).

JEL CODES

Z, Z3, Z23

Translated by Sebastian Dudek